

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

Datums skatāms laika zīmogā Nr. 1-5/123

LR ģenerālprokuroram
Jurim Stukānam
e-prokuratura@lrp.gov.lv

Zināšanai: Labklājības ministrija
lm@lm.gov.lv

Par likumpārkāpumiem Kandavas speciālajā pansijā

Viena no tiesībsarga funkcijām ir veicināt privātpersonas cilvēktiesību aizsardzību.¹ Tādēļ tiesībsargs jau vairākus gadus par vienu no prioritātēm savā darbībā ir izvirzījis personu ar īpašām vajadzībām tiesību aizsardzība ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās.

[1] Laika posmā no 2023. gada 6. līdz 26. martam tika organizēta Tiesībsarga biroja kampaņa “Dzīve pensionātā - kāda tā ir?”, kuras laikā tika iegūta detalizēta informācija par iespējamajiem pārkāpumiem 65 ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās.

Tiesībsarga biroja organizētās kampaņas laikā tika saņemta informācija par pārkāpumiem Kandavas speciālajā pansijā, kurā personām tiek sniegta ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojums, kas vairākus gadus nav reģistrēts Labklājības ministrijas sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā. Pamatojoties uz saņemto informāciju, Tiesībsarga biroja Prevencijas daļas juridiskā padomniece Z. Rūsiņa un Prevencijas daļas vecākā juriste S. Garsvāne 2023. gada 17. aprīlī bez iepriekšējā brīdinājuma apmeklēja Kandavas speciālo pansiju (turpmāk - Pansija), Ķiršu ielā 10, Kandavā, Tukuma novadā.

Vizītes laikā Tiesībsarga biroja pārstāvji tikās ar Pansijas darbiniekiem, kā arī tika intervēti atsevišķi iemītnieki, lai noskaidrotu viņu viedokli par Pansijā sniegto ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu pieejamību un kvalitāti. Savukārt, lai precizētu informāciju par Pansijas šī brīža juridisko statusu un reģistrāciju Labklājības ministrijas sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā, Tiesībsarga biroja pārstāvji telefoniski sazinājās ar Tukuma novada Sociālā dienesta direktori I. Balgalvi.

¹ Tiesībsarga likuma 11. panta 1. punkts. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/133535-tiesibsarga-likums>

[2] Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu veidus, pakalpojumu sniegšanas principus un saņemšanas kārtību Latvijā regulē Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums.

Minētais likums ne tikai nosaka atbildības sadalījumu starp valsti un pašvaldībām iedzīvotāju nodrošināšanā ar ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem, bet arī paredz pašvaldību pienākumu nodrošināt iespēju saņemt atbilstošus sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus tām personām, kuras pašvaldības administratīvajā teritorijā ir deklarējušas savu dzīvesvietu, tai skaitā arī ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus.

Saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma² 1. panta 6. punktā noteikto, ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija ir sociālā institūcija, kas nodrošina personai, kura vecuma vai veselības stāvokļa dēļ nespēj sevi aprūpēt, mājokli, pilnu aprūpi un sociālo rehabilitāciju.

Vispārējās prasības, kas ir obligāti ievērojamas, sniedzot personām pakalpojumus ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās ir noteiktas Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumos Nr. 338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem”.

Minimālās higiēnas prasības, lai institūcijās sniegtie sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumi nodrošinātu personām nepieciešamo komforta līmeni, paredz Ministru kabineta 2000. gada 12. decembra noteikumi Nr. 431 „Higiēnas prasības sociālās aprūpes institūcijām”.

Savukārt kārtību, kādā personas saņem sociālos pakalpojumus nosaka Ministru kabineta 2019. gada 2. aprīļa noteikumi Nr. 138 „Noteikumi par sociālo pakalpojumu saņemšanu”.

Pamatojoties uz iepriekš minēto secināms, ka likumdevējs ir noteicis vairākus konkrētus priekšnosacījumus un arī prasības, kas būtu jāievēro ikvienam ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojuma sniedzējam.

Turklāt viena no galvenajām prasībām, kura ir jāievēro ikvienam, kas plāno sniegt personām ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās ir noteikta Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 17. panta 1. daļā un paredz, ka šajā likumā noteiktos sociālos pakalpojumus drīkst sniegt tikai tāds sociālo pakalpojumu sniedzējs, kura pamatdarbība vai kura attiecīgās struktūrvienības pamatdarbība ir šo pakalpojumu sniegšana un kurš attiecīgā pakalpojuma sniegšanai ir reģistrēts sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā ne vēlāk kā trīs mēnešus pēc tam, kad pakalpojuma sniegšana uzsākta.

[3] Iepazīstoties ar vispārējiem sadzīves apstākļiem Pansijā, kā arī izvērtējot tās darbinieku un iemītnieku sniegto informāciju, kā arī Tukuma novada Sociālā dienesta administrācijas telefoniski sniegto skaidrojumu, tika konstatēts:

- Pansija Ķiršu ielā 10, Kandavā nav reģistrēta Labklājības ministrijas sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā un saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 17. panta pirmajā daļā noteikto, visām Pansijā dzīvojošām personām tiek sniegts pakalpojums, kas nav atbilstošs likumā noteiktajām prasībām.³ Turklāt Pansijas iemītnieki

² Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/68488-socialo-pakalpojumu-un-socialas-palidzibas-likums>

³ Sociālos pakalpojumus drīkst sniegt tikai tāds sociālo pakalpojumu sniedzējs, kura pamatdarbība vai kura attiecīgās struktūrvienības pamatdarbība ir šo pakalpojumu sniegšana un kurš attiecīgā pakalpojuma sniegšanai ir reģistrēts sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā ne vēlāk kā trīs mēnešus pēc tam, kad pakalpojuma sniegšana uzsākta.

un arī viņu tuvinieki par šo faktu nav bijuši informēti. Saskaņā ar vairāku iemītnieku sniegto informāciju, pakalpojumi Pansijā tiek sniegti aptuveni sešus gadus.

- Tukuma novada Sociālā dienesta administrācija apliecināja, ka kaut gan likumā noteiktajā kārtībā Pansija nav reģistrēta Labklājības ministrijas sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā, tomēr vairākus gadus, ar Sociāla dienesta atbalstu tajā tiek ievietotas personas, kurām ir objektīvas grūtības aprūpēt sevi vecuma vai funkcionālo traucējumu dēļ.

- Pansija ir izvietota divu stāvu ēkā. Vizītes dienā tajā pakalpojumus saņēma 24 personas, kuru vidū bija personas ar funkcionālajiem traucējumiem, personas ar garīga rakstura traucējumiem, personas ar demenci un seniori. Visām minētajām personām Pansijā ir deklarēta kā viņu dzīvesvieta. Pansijā strādā 9 darbinieki: interešu pulciņu vadītāja (darba dienās, darba laikā), dežurants (darba dienās, darba laikā) un 7 aprūpētājas. Nakts laikā Pansijā strādā 1 aprūpētāja.

- Pansijā nav iecelts vadītājs, kura funkcijas būtu nodrošināt ne tikai tās darbības tiesiskumu, bet arī vairāku administratīvu jautājumu risināšanu. Pansijas vadītāja funkcijas daļēji pildīja interešu pulciņa vadītāja, kuru iemītnieki arī uzskata par Pansijas vadītāju, kā arī Tukuma novada Sociālā dienesta darbinieki.

- Vizītes laikā interešu pulciņa vadītāja nevarēja uzrādīt Tiesībsarga biroja darbiniekiem nevienu oficiālu dokumentu, kas apliecinātu Pansijā sniegto pakalpojumu likumību un tajā dzīvojošo iemītnieku atbilstību ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu saņemšanas nepieciešamībai ilgtermiņā.

- Vizītes laikā interešu pulciņa vadītāja nevarēja uzrādīt nevienu dokumentu, kas apliecinātu visiem 24 klientiem ikdienā sniegto ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu aprakstu - pierakstus par darbu ar iemītniekiem un viņiem sniegto atbalstu, ikdienas aprūpes un higiēnas nodrošināšanu, dokumentus par iemītnieku sociālās situācijas novērtēšanu, kā arī atbalstu veselības aprūpes pakalpojumu saņemšanā.

- Vizītes laikā interešu pulciņa vadītāja nevarēja uzrādīt nevienu dokumentu, kas regulētu iekšējo kārtību Pansijā, kā arī noteiktu darbinieku rīcību ārkārtas situācijās. Savukārt iemītnieku istabās uz durvīm bija piestiprinātas A4 formāta lapas ar uzrakstu, ka ugunsgrēka gadījumā visiem patstāvīgi jāpamet istabas. Norādāms, ka Pansijas iemītnieki ir personas ar funkcionālajiem traucējumiem, personas ar garīga rakstura traucējumiem, personas ar demenci un seniori, kuri ārkārtas situācijās gadījumā nebūs spējīgi patstāvīgi pamest Pansijas telpas.

- Vizītes laikā Tiesībsarga biroja darbinieki saņēma informāciju, ka neskatoties uz to, ka Pansija nav reģistrēta Labklājības ministrijas sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā un personām tiek sniegts pakalpojums, kas nav atbilstošs likumā noteiktajām prasībām, Tukuma novada dome slēdz līgumus par Pansijas pakalpojumu piešķiršanu ar iemītniekiem un/vai viņu tuviniekiem. Turklāt, Pansijas iemītnieki un viņu tuvinieki nav informēti, ka saņem pakalpojumu, kas nav atbilstošs likumā noteiktajām prasībām.

- Vizītes laikā Tiesībsarga biroja darbinieki arī saņēma informāciju, ka neskatoties uz to, ka Pansija ilgstoši nav reģistrēta Labklājības ministrijas sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā un personām tiek sniegts pakalpojums, kas nav atbilstošs likumā noteiktajām prasībām, visus Pansijas darbiniekus ir pieņēmis darbā Tukuma novada Sociālais dienests un arī noslēdzis ar viņiem darba līgumus.

[4] Papildus norādāms, ka ierodoties Pansijā un ienākot darbinieku kabinetā tika konstatēts, ka pulciņu vadītājai uz galda atradās caurspīdīga mapīte, kurā bija labi redzamas Latvijas Republikas naudas zīmes, aptuveni daži simti Eur. Uz Tiesībsarga biroja pārstāvju

jautājumu, kam pieder šī nauda, darbiniece atbildēja, ka tā ir klientu īres maksa, kuru viņa vedīs uz Tukuma novada domes kasi.

Ņemot vērā, ka Pansija nav reģistrēta Labklājības ministrijas sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā, tādejādi nav saprotams uz kāda tiesiska pamata no iemītniekiem tiek iekasēta ikmēneša īres maksa, kā arī atsevišķa maksa par ēdināšanu - 120.00 Eur mēnesī par pusdienām un vakariņām un 1.00 Eur dienā par brokastīm.

Norādāms, ka Tiesībsarga biroja pārstāvju rīcībā nav informācijas, vai Pansijas darbinieku kabinetā redzētās Latvijas Republikas naudas zīmes, tajā pašā dienā tika reģistrētas atbilstoši normatīvajos aktos noteiktai kārtībai un nodotas Tukuma novada domes kasē.

[5] Tiesībsarga biroja pārstāvjiem telefoniski sazinoties ar Tukuma novada Sociālā dienesta direktori I. Balgalvi tika noskaidrots, ka Tukuma novada Sociālā dienesta administrācija plānojot reģistrēt Pansiju Labklājības ministrijas sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā tikai pēc tam, kad tiktu izstrādāts projekts un veikti atsevišķi remontdarbi, kuru rezultātā tiktu uzlaboti vispārējie sadzīves apstākļi Pansijas ēkā. Turklāt telefona sarunas laikā bija nepārprotami secināms, ka Tukuma novada dome un arī tās Sociālais dienests līdz šim nav uzskatījuši par nepieciešamu ievērot Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 17. panta pirmajā daļā noteikto nosacījumu, ka sociālos pakalpojumus drīkst sniegt tikai tāds sociālo pakalpojumu sniedzējs, kurš attiecīgā pakalpojuma sniegšanai ir reģistrēts sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā ne vēlāk kā trīs mēnešus pēc tam, kad pakalpojuma sniegšana uzsākta.

Vienlaikus Tukuma novada Sociālā dienesta direktore I. Balgalve minēja, ka administratīvi teritoriālās reformas ietvaros 2021. gadā, Tukuma novada dome bija pārņēmusi Pansiju no Kandavas sociālā dienesta un jau tajā brīdī secināja, ka Pansijā sniegtais pakalpojums vairāku gadu laikā nav bijis reģistrēts Labklājības ministrijas sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā, kā arī pats pakalpojums Pansijā īsti nav atbilstošs Latvijas Republikas tiesību aktos noteiktajām prasībām.

[6] Pamatojoties uz iepriekš minēto, uzskatu, ka saskaņā ar Tiesībsarga biroja pārstāvju iegūto informāciju secināms, ka aptuveni sešus gadus Pansijā (Ķiršu ielā 10, Kandavā) personām tika sniegti ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumi, kas nav atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām prasībām un par kuriem tika iekasēta īres maksa un atsevišķa samaksa par ēdināšanas pakalpojumiem. Papildus, Pansijā dzīvojošās personās un viņu tuvinieki nav tikuši informēti, ka vairāku gadu laikā ar viņiem tiek noslēgti līgumi par pakalpojumu, kas nav atbilstošs normatīvajos aktos noteiktajām prasībām un arī nav reģistrēts normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.

Ņemot vērā minēto secināms, ka aptuveni sešus gadus Pansijas iemītniekiem piedāvātos pakalpojumus nevarētu uzskatīt par viņu veselībai un dzīvībai atbilstošiem un drošiem situācijā, kad Pansija nav reģistrēta Labklājības ministrijas sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā un par tās pastāvēšanu oficiāli nav informētas visas atbildīgās valsts pārvaldes iestādes (Labklājības ministrija, Veselības ministrija, Veselības inspekcija, Pārtikas un veterinārais dienests, Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests, u.tml.). Savukārt visu minēto valsts pārvaldes iestāžu pamatfunkcija ir regulāri uzraudzīt normatīvo aktu izpildi, tai skaitā arī ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās, tādejādi nepieļaujot pretlikumīgu rīcību un arī personu veselības un dzīvības apdraudējumus.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, uzskatu, ka aptuveni sešu gadu laikā Kandavas novada sociālā dienesta (līdz 2021. gada 1. jūlijam) un Tukuma novada sociālā dienesta (kopš 2021. gada 1. jūlija un līdz šim brīdim) atbildīgo amatpersonu rīcība varētu tikt vērtēta arī saskaņā ar zemāk norādīto:

- apzināta un tīša valsts amatpersonu pienākumu nepildīšana, kad abu minēto sociālo dienestu amatpersonas zinot, ka Pansijā sniegtais pakalpojums ilgstoši nav reģistrēts saskaņā ar normatīvajos aktos noteikto kārtību, atbalstīja tā piešķiršanu personām ar funkcionālajiem traucējumiem un senioriem, kuri ir pieskaitāmi pie mazaizsargātajām grupām (Latvijas Republikas Krimināllikuma 317. pantā paredzētā atbildība par amatpersonas bezdarbību);

- ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu piešķiršana patvaļīgi, apejot normatīvajā aktā noteikto kārtību, ja šīs darbības rezultātā radīts būtisks kaitējums, kura rezultātā tika apdraudēta personu ar funkcionālajiem traucējumiem un senioru, kuri ir pieskaitāmi pie mazaizsargātajām grupām, veselība un dzīvība (Latvijas Republikas Krimināllikuma 279. pantā paredzētā atbildība par patvarību);

- Pansijā dzīvojošo personu un viņu tuvinieku krāpšana, kuras rezultātā no personām ar funkcionālajiem traucējumiem un senioriem, kuri ir pieskaitāmi pie mazaizsargātajām grupām, ilgstoši tika iegūti finanšu līdzekļi par ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu, kas saskaņā ar normatīvajos aktos noteikto kārtību nav reģistrēts Labklājības ministrijas sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā un attiecīgi nesniedzot Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā un citos normatīvajos aktos noteiktos pakalpojumus (Latvijas Republikas Krimināllikuma 177. pantā paredzētā atbildība par krāpšanu);

- atbildību pastiprinošu apstākļu esamība, jo Pansijā sniegtais pakalpojums ilgstoši nav reģistrēts saskaņā ar normatīvajos aktos noteikto kārtību un pašvaldības amatpersonas, izmantojot dienesta stāvokli apzināti pieļāva šāda pakalpojuma piešķiršanu personām ar funkcionālajiem traucējumiem un senioriem, kuri ir pieskaitāmi pie mazaizsargātajām grupām, tādējādi izmantojot personu bezpalīdzības stāvokli un vecuma nevarību (Latvijas Republikas Krimināllikuma 48. pantā paredzētā atbildība par ļaunprātīgi izmantoto dienesta stāvokli vai citas personas uzticību un izmantojot personas bezpalīdzības stāvokli un vecuma nevarību).

Saskaņā ar Prokuratūras likuma⁴ 16. panta 1. daļas 2. punktā noteikto, prokurors, saņēmis informāciju par likuma pārkāpumu, likumā noteiktajā kārtībā izdara pārbaudi, ja ir pārkāptas ierobežoti rīcībspējīgo, invalīdu, nepilngadīgo, ieslodzīto vai citu tādu personu tiesības un likumīgās intereses, kurām ir ierobežotas iespējas aizstāvēt savas tiesības.

Ņemot vērā iepriekš minēto, lūdzu Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūru izvērtēt faktus, kad Kandavas novada Sociāla dienesta un Tukuma novada Sociālā dienesta atbildīgās vairāku gadu laikā ir pieļāvušas bezatbildīgu, patvaļīgu un krāpniecisku rīcību, sniedzot Labklājības ministrijas Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā neregistrētu pakalpojumu, tādējādi demonstrējot ne tikai tiesisko nihilismu, bet arī necieņu pret Latvijas Republikas normatīvajos aktos noteiktajām prasībām, kas rezultātā radīja apdraudējumu vairāku mazaizsargātu personu veselībai un dzīvībai.

Par veiktajiem pasākumiem un lietā sasniegto rezultātu, lūdzu, informēt tiesībsargu.

⁴ Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/57276-prokuraturas-likums>

Savu lūgumu pamatoju ar Tiesībsarga likuma 12. panta 3. punktā noteikto, ka “tiesībsargs pieprasa, lai iestādes savas kompetences ietvaros un likumā paredzētajos termiņos noskaidro nepieciešamos lietas apstākļus un par tiem informē tiesībsargu”.

Ar cieņu
tiesībsarga vietniece

Ineta Piļāne

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu